

Чеховање

Радован ДАМЈАНОВИЋ
дец 14, 2015

Дошло је време, да се сваки може звати како му је воља. И себе и језик свој.

Читава композиција и звук ових реченица јасно казују да су изречене и записане у неком прошлом добу. Али, како је онда њихов смисао толико свеж, толико савремен? То су речи Јаше Томића штампане 1909. у књизи још увек врло актуелног наслова: „**Како се зовемо**“.

Да је Јаша жив, вероватно би био згранут колико је проток времена учинио да буде још више у праву, него онда. Кад бих хтео да се шалим, рекао бих – зато се и каже историја јер је све исто. Али, вратимо се Јашиној књизи. Она је заправо ласерски прецизан приказ положаја Срба у Аустроугарској прве деценије двадесетог века. Изванредни, толико „савремени“ пасажии се нижу један за другим, овај је рецимо интересантан, циници би казали, и са становишта развоја фотомонтаже. Данас такозваног фото-шопа.

„Још је 1902. године поскидала је руља ћирилске натписе са српских школа, са српске банке, са српске штампарије. И нема те руке, која је смела покушати да те ћирилске натписе поврати. Братимљења је било доста, али онај плод што га је извојевала руља над Србима у Загребу, мора да остане.

У календару „Србобрану“ од ове, 1909. године, има на страни 65. слика која показује „Привредников дом у Загребу“. На тој слици у календару има над капијом табла, на којој пише ћирилицом: **Привредников дом**. А то је, видите, само да обману свет. Да Срби браћа мисле, како у Загребу цвета српско писмо. Нема на привредниковом дому тога натписа. Ко је год био у Загребу, зна да га нема. И не треба ићи у Загреб, па да се човек увери о томе. Та већ по оној слици у календару „Србобрану“ види се, да је онај натпис ћирилицом даметнут на фотографији, јер кућа стоји у сасвим другом правцу, косо, а слова су уписана – управо.“

Књига „Како се зовемо“ бави се заправо као средишњом темом суђењем педесет тројици Срба на такозваном велеиздајничком процесу у Загребу. Тај догађај су савременици називали велеиздајничком парницом. Исте године у Бечу је вођен тзв. Фридрихов процес. То су два спрегнута суђења, процеси близанци. **Велеиздајнички је вођен на првом месту против српског народа, а бечки против српске државе – Краљевине Србије.** Нека пажљиви читалац не помисли да се овде ради о плеоназму, јер у то доба, добро је подсетити се, **постојале су две српске државе! Србија и Црна Гора.**

Лако је данас рећи да су оба процеса били лакрдија и фијаско читавог правосуђа Аустроугарске. То је и неоспорно и потпуно тачно. То је време када црно-жута монархија мора да оправда и на брзу руку „легалује“ припајање Босне и Херцеговине. А Србе, видимо, све и свуда, покушава да застраши не бирајући средства.

Човек би помислио да се ради о некаквој франшизи „Јазавца пред судом“ . Петра Кочића. Јер, Јаша Томић користи стенограмске списе са суђења и потпуно аутентично преноси трагикомичну, на моменте дилетантску атмосферу из суднице, где уместо учених судија и оптужбе, вербално и логички бриљирају заточени Срби, без обзира да ли се ради о обичним сељацима – тежацима, или образованим поседницима.

Србима је од почетка све јасно: „Јер овој парници није главно да осуди поједине људе. Њој је главно да осуди народ српски“. И даље Томић пише: „Та парница треба да покаже, како данас, з а к о н’ сматра, да је великоиздаја чак и оно, што је Србима и законом ујемчено. **То значи: У истини и пракси непризнавање Срба. Узети Србима могућност да постоје и да се развијају као Срби“**

Може се слободно ово размишљање померити сто година у будућност – у хашку судницу, и рећи: Трибуналу, није циљ да осуди поједине људе, **њима је главно да осуде српски народ! Која је то по реду франшиза?**

Вратимо се велеиздајничкој парници. „Јер шта видимо? У судници се озбиљно испитује:

Код кога је неко купио гусле? Како је смела његова кћи вести српски грб на кошуљи? Је ли била у селу светосавска беседа? Зашто шире ћирилицу? Зашто српску заставу? Зашто називају ћирилицу српским писмом? Откуд се називају Срби? Откуд певају српске песме? Зашто су оснивали: српске земљорадничке задруге? Зашто српске читаонице? Српске соколе? Зашто српска певачка друштва? Зашто називају своју вероисповест: ‚Српска православна‘. Своју цркву: Српска црква?“

Тешко је одредити који пример је „лепши“ од кога, али овај ми се баш допао. Јетко, готово црнохуморно, наставља низање примера из парнице:

„Оптуженог Перу Бекића испитивао је државни одветник о соколима. Зашто, нашто и крошто ‚Српски Соколи?‘ и т. д. Па онда рече:

„Државни одветник Милан Акурти: **Ви сте рекли да имаде 485 ‚Српских Сокола‘ а у Чешкој чини ми се 60.000 па да Чеси за то нису сматрани погибелним монархији. Али видите, Чеси не гравитирају каквој чешкој држави ван монархије, они немају чешког Београда, нити чешког Петра Карађорђевића‘.** (Види стенографски записник страна 668.)

„Дакле, да нема Србије ни српског краља, а сигурно ни Црне Горе, могли бисмо и ми србовати као што Чеси чехују. Овако смо опасни. Сироти оптуженици!“

Тешко је наравно данас знати шта су заточени Срби тачно подразумевали под србовањем. У том смислу појам чеховање иако географски даљи, чини ми се више јасан – Чеси, чехујући потврђују да су Чеси.

Србовање пак, у својој суштини, остаје за мене до краја нерастумачен појам.